

## INTRODUCCIÓ

Amb aquest text es vol deixar palesa la importància i influència de la teràpia ocupacional en els clubs socials i posar de manifest el desacord per part del Col·legi de Terapeutes Ocupacionals de Catalunya amb que els terapeutes ocupacionals no estiguin contemplats en l'article 12.1 de la proposta d'ordre per la qual es regula el Club Social per a persones amb problemàtica social derivada de malaltia mental oberta a tràmit d'informació pública el passat 9 de març de 2015.

Les primeres experiències dels clubs socials tal i com s'entenen a l'actualitat daten del voltant de l'any 2002, on entitats proveïdores de serveis de salut mental i associacions de familiars de persones amb trastorn mental oferien espais de lleure a la persona amb malaltia mental. Des d'ençà, s'ha anat construint l'actual model de Club Social influenciat pel canvi de paradigma que suposa la rehabilitació comunitària i la concepció de la persona amb malaltia mental com a individu de ple dret amb capacitat i responsabilitat per formar part activa del seu tractament. En aquest nou marc, la teràpia ocupacional ha tingut una influència clau i determinant, aportant la seva visió particular envers la concepció holística de la persona, la importància de l'activitat significativa i la participació comunitària com a factor protector. Per a justificar tal qüestió i demanar la inclusió dels terapeutes ocupacionals com a professionals que preferentment treballin als clubs socials s'exposa el text següent.

## DEFINICIÓ I OBJECTE DELS CLUBS SOCIALS

Els Clubs Socials s'engloben dins els serveis socials especialitzats destinats a persones amb **problemàtica social** derivada de **malaltia mental**. Des d'una **orientació preventiva i rehabilitadora** de la seva activitat es tracta d'un programa de suport a **la integració i inserció sociocomunitària** mitjançant el **lleure** adreçat a persones amb malaltia mental en **situació de dependència i d'aïllament**.

Així, mitjançant un Pla d'Intervenció Individualitzat s'analitzen les característiques personals i s'elaboren objectius que pretenen la millora personal i social. Per altra banda, el Club analitza i promou propostes de l'entorn comunitari, essent generador d'algunes d'elles. El Club Social utilitza l'ocupació significativa en l'oci com a mitjà per prevenir l'aïllament social, una de les tasques primordials que desenvolupa la teràpia ocupacional en diferents àmbits sociosanitaris. (proposta d'ordre, març 2015)

L'activitat de lleure esdevé una eina facilitadora del vincle personal i social, i la terapeuta ocupacional té la formació necessària per fer-ne l'anàlisi tot aportant una visió integradora i global a l'hora de planificar i portar a terme la intervenció amb la finalitat de facilitar la millora de les persones afectades de trastorn mental.

## DEFINICIÓ DE TERÀPIA OCUPACIONAL

**L'Escola Universitària d'Infermeria i Teràpia Ocupacional, adscrita a la Universitat Autònoma de Barcelona (EUIT, 2015)** afirma que “La funció del terapeuta ocupacional és facilitar que una persona amb dificultats funcionals pugui participar en aquelles activitats quotidianes que siguin rellevants en la seva vida.

En els sistemes sanitari i social el terapeuta ocupacional comparteix amb altres professionals les funcions de planificació, organització, direcció i avaluació per garantir una intervenció adequada per al desenvolupament de les potencialitats de les persones en les ocupacions de la vida quotidiana.”

**La WorldFederation of OccupationalTherapists (WFOT, 2015)** exposa que “**la teràpia ocupacional és una professió sanitàriacentrada en l'usuari, interessada en promoure la salut i el benestar a través de l'ocupació.** Els terapeutes ocupacionals poden treballar amb tots els grups d'edat i en una gamma ampla d'àrees psicosocials i físiques.L'objectiu principal de la teràpia ocupacional és “**habilitar” les persones per a participar en les activitats de la vida diària bàsiques, instrumentals i avançades.** Els terapeutes ocupacionals aconsegueixen aquest resultat treballant amb les persones i les comunitats per a millorar la seva habilitat de comprometre's en les ocupacions que volen, necessiten o s'espera que facin, o modificant l'ocupació o l'entorn per un millor recolzament al seu compromís ocupacional.”

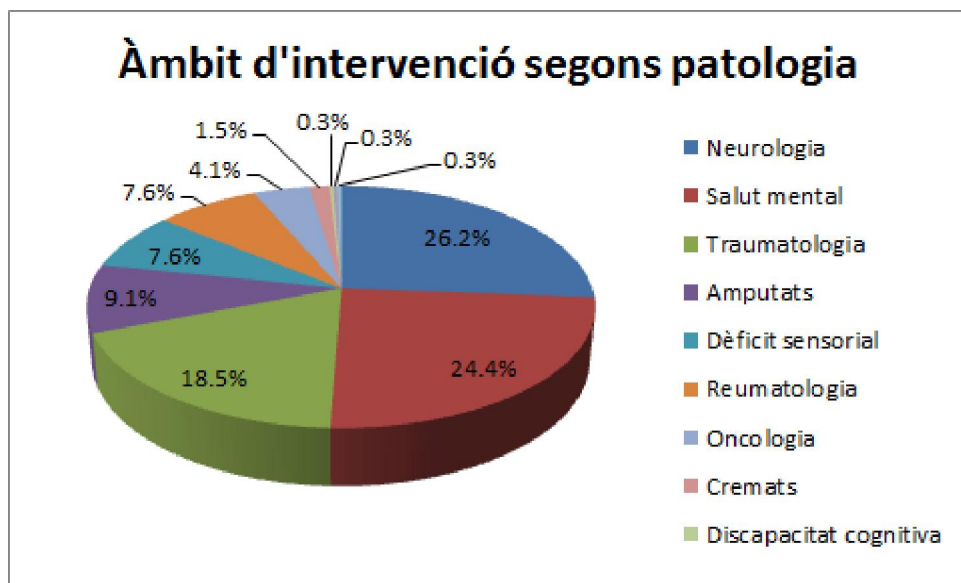
Segons el Marc de Treball de l'AmericanOccupationalTherapyAssociation, (AOTA, 2008), el domini de la teràpia ocupacional és doncs recolzar la salut i la participació en la vida a través del compromís amb l'ocupació en el seu màxim sentit. La professió de teràpia ocupacional utilitza el terme “ocupació” per capturar l'essència i significat de l'activitat diària definint les àrees d'ocupació en: Activitats de la Vida diària bàsiques, Activitats de la vida diària instrumentals, descans i son, educació, feina, joc, oci i participació social.

L'AOTA defineix l'oci com “una activitat no obligatòria que està intrínsecament motivada i en la qual es participa durant un temps lliure, és a dir, un temps no compromès amb ocupacions obligatòries com treball, cura de si mateix o dormir” i participació social com “patrons de comportament organitzats que són característics i esperats d'un individu o d'una posició determinada dins d'un sistema social”. Així doncs, el terapeuta ocupacional acompanya i dóna suport a la persona a l'hora d'identificar interessos, habilitats, oportunitats i activitats d'oci apropiades, a la vegada que ajuda a la persona a planificar i participar en activitats d'oci adequades; mantenint així un equilibri de les activitats d'oci amb altres àrees d'ocupació abans esmentades (AOTA, 2008).

## PARTICIPACIÓ DELS TERAPEUTES OCUPACIONALS EN L'ÀMBIT DE LA SALUT MENTAL

Al cens de terapeutes ocupacionals a Catalunya curs 2011-12 (COTOC 2014) s'analitza quin és l'àmbit d'intervenció dels terapeutes ocupacionals segons diferents aspectes, un dels quals és el tipus de patologia dels usuaris atesos.

Pel que fa a la feina principal dels terapeutes ocupacionals enquestats, i amb un total de 340 respostes en aquesta pregunta, es pot observar que un dels àmbits més representatius de la intervenció dels terapeutes ocupacionals catalans és l'àmbit de la salut mental. Dins d'aquest àmbit el terapeuta ocupacional pot treballar a diferents serveis un dels quals és el club social. A la gràfica que es mostra a continuació es pot observar els tres grans grups definits **per tipus de patologia** tractats pels terapeutes ocupacionals que són: les afectacions neurològiques (26,2%, 89), de salut mental (24,4%, 83) i traumatològiques (18,5%, 63).



Àmbit d'intervenció segons tipus de patologia (Cens 2011-12, 2014)

Així doncs, l'àmbit de la salut mental és una àrea on els terapeutes ocupacionals desenvolupen abastament la seva activitat professional i dins d'aquesta, també en els clubs socials.

## TERÀPIA OCUPACIONAL als CLUBS SOCIALS

Els clubs socials utilitzen les activitats lúdiques com a element terapèutic, aspecte compartit amb la teràpia ocupacional, ja que aquest professional avalua, planifica i intervé sobre la persona, la seva ocupació i el seu entorn, a través de l'ús de l'activitat. En aquest cas, es fan servir les activitats d'oci per aconseguir quotes de salut, autonomia, participació, integració en la comunitat i qualitat de vida de la persona que pateix un trastorn mental.

La funció del Club Social és preventiva i rehabilitadora, donant un suport social a llarg termini on el terapeuta ocupacional aporta el coneixement específic, abans esmentat, sobre la malaltia mental i la seva repercussió en les activitats **quotidianes** de la persona que la pateix. A través de les intervencions que es duen a terme en el Club Social, tant la individualitzada com la grupal, el terapeuta ocupacional fomenta la capacitat de la persona per prendre decisions sobre si mateixa, identificar i desenvolupar interessos, triar i marcar-se objectius personals, és a dir, aconseguir la màxima autonomia.

El terapeuta ocupacional estructura la seva intervenció en base a tres eixos: la persona, l'activitat i l'entorn i per la seva formació posseeix els coneixements adients per tal d'intervenir en l'àmbit dels clubs socials, ja que:

- La seva finalitat és facilitar el màxim d'autonomia en totes les activitats de l'individu, entenent l'oci i la participació social com un pilar més d'una vida independent.
- Està àmpliament format en psicopatologia (a diferència d'altres professions que solament contempen l'àmbit social) i avalua i intervé sobre el seu impacte a les capacitats personals (cognitives, socials i relacionals), l'activitat quotidiana (automanteniment, oci, productivitat i participació social, entre d'altres) i l'entorn.
- Avalua i intervé sobre l'entorn físic i sociocomunitari, per tal de detectar i transformar aquells factors que fomenten la dependència (estigma social).
- És especialista en l'ús de l'activitat com a mitjà per a assolir la màxima autonomia possible de la persona. És a dir, l'activitat esdevé mitjà i fi de la intervenció essent minuciosament analitzada, graduada i adaptada tant a individus com a grups.
- Disposa de tècniques metodològiques específiques que afavoreixen l'adaptabilitat de l'activitat en funció de les necessitats de la persona com ara: l'anàlisi de l'activitat; l'anàlisi de les significacions personals; tècniques d'adaptació, gradació i seqüenciació dels diferents components i subcomponents de l'activitat; dinàmiques pel foment dels processos grupals autogestius; tècniques comunicatives, etc.

L'ús adequat de la visió i intervenció del terapeuta ocupacional permeten vèncer barreres personals i socials i no tan sols ajudar a la persona a gaudir del seu temps lliure d'una forma satisfactòria sinó poder extrapolar aquestes habilitats i competències assolides a altres esferes de la seva vida com ara la laboral o l'afectiva, incidint en un projecte de vida el més ple possible.

Des del que es defineix com a Teràpia Ocupacional Comunitària, s'incideix en l'entorn natural de la persona influint tant en la persona amb malaltia mental com en el seu entorn familiar i comunitari. Mitjançant activitats comunitàries que poden ser generades pel propi grup de persones, esdevenint agents actius en la seva comunitat i exercint el seu ple dret com a ciutadans, de manera que actuen sensibilitzant a la població general.

Així doncs, el terapeuta ocupacional esdevé un perfil professional totalment adient i necessari al marc i funcionament del Servei de Club Social. Històricament la seva presència ha estat un punt clau en el naixement i desenvolupament del servei de Club Social i a l'actualitat són molts els terapeutes ocupacionals que hi treballen.

Podem dir que la disciplina de teràpia ocupacional ha aportat al model de Club Social bona part de la seva base conceptual, filosòfica i metodològica. Aquesta aportació ha vingut de la mà de professionals que han treballat als clubs, tant en tasques assistencials, de coordinació o formatives. Les i els terapeutes ocupacionals, tal com s'ha comentat anteriorment, han estat contractats per formar a tècnics de clubs socials com per exemple en el Model de l'Ocupació Humana propi de la disciplina (Kielhofner, 2004), concretament l'any 2004 la FECAFAMM contractà a una terapeuta ocupacional especialista, la Sra. Pamela Gutiérrez, per a formar en el model anomenat als tècnics dels clubs socials.

Tant el Col·legi de Terapeutes Ocupacionals de Catalunya (COTOC) com la seva precedent, l'Associació de Professionals de Teràpia Ocupacional de Catalunya (APTOC), ha seguit de prop l'evolució dels clubs socials i li ha donat suport amb la publicació de les experiències dels clubs amb diferents articles i mencions especials (per exemple García Lahiguera, 2008a, 2008b; García Lahiguera i Gutiérrez Lengua, 2014).

Per aquest motiu preguem es reconegui la seva tasca especificant aquest perfil dins la cartera de serveis del clubs socials i que en l'article 12.1 on s'especifiquen els perfils professionals a contractar la teràpia ocupacional sigui mantinguda en consideració.

## REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

American Occupational Therapy Association.  
Occupational Therapy Practice Framework: Domain and process. 2nd. Edition.  
American Journal of Occupational Therapy 2008.

COTOC. [consultat el 27 de maig de 2015] . Recuperat a  
<http://www.cotoc.cat/cotoc/documentacio/category/16-cens-de-to>

EUIT. [consultat el 27 de maig de 2015] . Recuperat a [http://www.euit.fdsll.cat/estudis-de-grau/grau-terapia-ocupacional/presentacio\\_w1024\\_4.aspx](http://www.euit.fdsll.cat/estudis-de-grau/grau-terapia-ocupacional/presentacio_w1024_4.aspx)

García Lahiguera, N. (2008a). Participación comunitaria en salud mental I. Experiencias de participación comunitaria: Voluntariado en el CAAC. Butlletí informatiu de l'APTOC, (1r T), 20-25.

García Lahiguera, N. (2008b). Participación comunitaria en salud mental II. De la actitud pasiva a la participación comunitaria activa. Butlletí informatiu de l'APTOC, (2n T), 22-28.

García Lahiguera, N. i Gutiérrez Lengua, M. (2014). Reflexiones teóricas sobre el uso terapéutico del ocio. La revista del COTOC, (01), 24-33.

Kielhofner, G. (2004). Terapia ocupacional: Modelo de la Ocupación Humana. Teoría y Aplicación. (3ª ed.). Buenos Aires: Médica Panamericana.

World Federation of Occupational Therapists. [consultat el 27 de maig de 2015] Disponible a:  
<http://www.wfot.org/AboutUs/AboutOccupationalTherapy/DefinitionofOccupationalTherapy.aspx>

## BIBLIOGRAFIA RELACIONADA

Beguè, M. (2011). De les idees a la inclusió comunitària. Diputació de Barcelona (ed.), Ments, Històries de vida (pp. 141-154). Recuperat a  
<https://www1.diba.cat/uliep/pdf/49994.pdf>

Beguè Marta, 2010. Sèrie documental per TV Terrassa "Ments", capítol 5 "Actors socials".

García Lahiguera, N. (setembre de 2014). Experiències de participació comunitària activa a través del oci amb persones amb TMB. COTOC, jornades Pre-formatives del COTOC, Barcelona.

García Lahiguera, N. (març de 2012). El Club Social: un recurs de Salut Mental. Serveis de Rehabilitació Comunitària de Rubí, Sant Cugat i Castellbisbal, Sessió Clínica, Rubí.

García Lahiguera, N. (maig 2011a). Plataforma de Acció Social y comunitària: Som Aquí.FECAFAMM. Jornades sobre Inclusió Social, Barcelona.

García Lahiguera, N. (juny de 2011b). Plataforma de Acció Social y comunitària: Som Aquí" Club Social "Oreneta" i el Servei de Rehabilitació Comunitària CPB, Barcelona.

García Lahiguera, N. (setembre de 2010). Experiència de salut mental comunitària. Vidal i barraquer i AREP, Barcelona.

García Lahiguera, N. (Novembre de 2009a). Oci i Clubs Socials, II Jornades de Centres de Dia i Serveis de Rehabilitació a la Facultat de Medicina de la Universitat de Lleida. pels Centres de Dia de Salut mental de Balaguer, Lleida i Tàrrrega i l' Unitat de Formació Continuada de l' Hospital Santa Maria, Lleida.

García Lahiguera, N. (2009b) Dinamització Grup de treball: Àrea Social i Oci d'intervenció en TMG. II Jornades de Centres de Dia i Serveis de Rehabilitació a la Facultat de Medicina de la Universitat de Lleida. Centres de Dia de Salut mental de Balaguer, Lleida i Tàrrrega i l' Unitat de Formació Continuada de l' Hospital Santa Maria, Lleida.